

Please note! This is a self-archived version of the original article.

Huom! Tämä on rinnakkaistalenne.

To cite this Article / Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Koskela, M. (2022) Katse ja muut opettajan vallankäytön välineet. TAMK-blogi, 22.11.2022.

URL: <https://blogs.tuni.fi/tamkblogi/opetus/katse-ja-muut-opettajan-vallankayton-valineet/>

Katse ja muut opettajan vallankäytön välineet

22.11.2022 — Arja Hautala

Opettajien ammattijärjestön kuvaamissa opettajan eettisissä periaatteissa ja arvoissa puhutaan opettajan vastuusta toimia oikeudenmukaisesti ja tasa-arvoisesti. Opettajan vallasta ei kuitenkaan juuri puhuta. Opettaja käyttää valtaa valitessaan sisältöjä ja menetelmiä opetussuunnitelman antamien raamien sisällä, toteuttaessaan opetusta, kohdatessaan oppijoita vuorovaikutuksessa ja arvioidessaan heitä. Opettajan valta on suuri: yksittäinen ihminen voi olla erilaisten opettajien vaikutuksessa vuosikymmenien ajan.

Salmi (2020) on gradussaan tarkastellut opettajan roolia katseen kautta. Katse on opettajan keino vaikuttaa oppijaan niin hyvässä kuin pahassa. Kehonkielen merkitys opettajan vallankäytössä on suuri ja katse on vahva viesti oppijalle. Vuorovaikutukseen sisältyy aina vallan elementti. Katse on monin tavoin merkityksellisempi kuin lausutut sanat.

Millainen on hyvä opettaja?

Hyvän opettajan merkinä aikuiskoulutuksessa voidaan pitää substanssi- ja pedagogista osaamista sekä joustavuutta. Tärkeää on myös opettajan kyky ja halu panostaa vuorovaikutukseen sekä mahdollistaa oppijoiden kuulluksi tuleminen niin, että he omalla toiminnallaan voivat vaikuttaa esimerkiksi arviointiin. Oppijoiden kohtelu ja arviointi on helposti tunnistettavissa tilanteeksi, jossa valtaa käytetään. Mutta tunnistetaanko vallankäytön laajuutta opetustyössä? Onko kyseessä ulottuvuus, jota tulee tarkastella omana, erityisenä,

eettisesti tärkeänä osa-alueenaan, vai onko vallankäytön hahmottaminen koko opettajuuden läpileikkaava teema?

Opettajan itsetuntemus on tärkeä edellytys oman ajattelun ja toiminnan reflektiolle. Reflektiokyky puolestaan mahdollistaa tekemiemme tulkintojen muokkaamisen läpinäkyvämmiksi. Näin sen avulla voidaan ehkäistä vääränlaista vallankäyttöä. Opettajan käyttämä valta perustuu hänen arvoilleen. Mitä opettaja pitää hyvänä ja oikeana, tavoiteltavana?

Opettajan ja oppijan roolit

Opettajan rooli on muuttunut ja muuttumassa tiedon antajasta kohti ohjaajaa ja mentoria. Vielä emme kuitenkaan ole päässeet eroon tiukkaan juurtuneista perinteisistä malleista. Edelleen opettajat pitävät luentoja ja oppitunteja, järjestävät oppimista mittaavia kokeita ja arvioivat niitä. Esimerkiksi perinteiset kokeet mittaavat monelle oppijalle sopimattomalla tavalla asioiden osaamista, eikä muuta mahdollisuutta osoittaa sitä välttämättä ole. Arviointikriteerit opettaja saattaa tehdä itse, jolloin koe osoittaa vain sen, millaiseksi juuri tämä opettaja arvioi osaamisen juuri tällä hetkellä.

Vallankäyttö on syvällä koulutuksen rakenteessa, ja yhtenä ilmenemismuotona siitä on Salmen (2020) kuvaama katse. Millaisin silmin katsomme itseämme, oppijoita ja järjestelmää? Pitäisikö järjestelmää ravistella, jotta saavutettaisiin läpinäkyvyyttä, avoimuutta ja aitoa oppijalähtöisyyttä? Kuinka paljon inhimillistä hyvää sillä voitaisiin saada aikaan? Oppimisen iloa, hyväksytyksi tulemisen tunnetta, yhteistyötä, toinen toisemme tukemista asemasta riippumatta.

Lähteet:

Salmi, L. 2020. KATSE, VALTA JA VASTUU. Opettajan katse osana opettajan ja oppilaan vuorovaikutusta Erving Goffmanin ja Emmanuel Levinasin ajattelun pohjalta. Pro gradu. Tampereen yliopisto.
<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/122882/SalmiLaura.pdf?sequence=2&isAllowed=y> (Luettu 21.2.22)

Kirjoittaja: Opettaja Miia Koskela, Sosiaali- ja terveysala, TAMK
Kuva: Unsplash